

hamilton

Kollektivavtalsstolning

Erik Danhard

Hypoteser

1. Det har funnits en fast modell för tolkning av kollektivavtal
2. AD har övergivit denna modell och tolkar idag kollektivavtal annorlunda (textmässig tolkning)

Modellen

- AD:s modell utgår från åberopat material och att där hitta den verkliga partsavsikten – i en fråga där parterna uppenbart inte har haft eller – om frågan vid avtalsslutet föresvävat dem – skulle ha haft samma uppfattning

Modellen

- Kan en till grund för avtalet liggande gemensam partsavsikt fastställas, bestäms avtalsinnehållet i enlighet med partsavsikten
- Avtalstextens ordalydelse enligt allmänt språkbruk eller språkbruket på avtalsområdet bestämmer avtalsinnehållet, om ej annat kan visas
- ”Oklarhetsregler”

Förhandlingsreglerna (F. Schmidt)

- Part som har formulerat avtalstexten måste vara aktiv till förhindrande av att missförstånd uppstår rörande vad parten avsåg med avtalstexten
- Part som inser att motparten missförstår ett avtalsförslag måste vara aktiv för att undanröja missförstånd vid äventyr att avtalstexten annars tolkas i överensstämmelse med motpartens uppfattning

- Frånfaller part en ståndpunkt under förhandlingen, skapas en presumption för att avtalstexten inte har en innebörd som överensstämmer med den övergivna ståndpunkten
- Får part klart för sig att ett förslag till avtalstext är hämtat från ett annat kollektivavtal, har parten att utgå från att förslaget har en innebörd som överensstämmer med innebörden enligt det andra avtalet och måste själv göra sig informerad om denna innebörd

– Använder part i ett avtalsförslag begrepp som redan förekommer i kollektivavtalet och lägger parten annan innebörd i begreppet än detta förut har, måste parten klargöra betydelseskillnaden för att inte bli bunden enligt den tidigare innebörden

Andra regler

- Praxis uttrycker avtalsinnehållet endast om det finns grund för att anse att praxis står i överensstämmelse med partsavsikten
- Enas avtalsparterna vid en tvisteförhandling om att lösa en tvist i enlighet med en viss innebörd hos avtalstexten, anses texten ha den innebörden, om ej annat framgår av omständigheterna
- I sista hand bestäms avtalsinnehållet efter vad som vid ett allmänt övervägande framstår som den naturliga avtalstolkningen

Devis

- När tillämpningen av förhandlingsreglerna inte kastar skuggorna mera åt något håll använder AD hellre naturlig avtalstolkning än att hådra ordalydelsen (H.Stark)

Ändamålsinriktad tolkning

- (AD 1939 nr 114 – innefattade en överenskommelse om begränsning av antalet nattskift att avdrag kunde göras från veckolönen?) "I betraktande härav framstår det som uppenbart, att arbetarparten vid godkännandet av ifrågakvarande bestämmelse i avtalsupplementet icke kunna hava annan uppfattning, än att full veckoön och fullt tillägg skulle utgå för de i nattskift deltagande arbetarna även för de veckor, då deras arbetstid bleve avkortad på grund av bestämmelsen."
- (AD 1943 nr 62: annan ordinarie arbetstid för servicearbetare utan rätt till övertidsersättning?) "Arbetarparten kan ej heller förutsättas hava vid överenskommelsens träffande varit med om att arbetare, som berördes av överenskommelsen, skulle, utan särskild gottgörelse, vara underkastade en annan och mera oförmånlig förläggning av den ordinarie arbetstiden än den i avtalet för de egentliga åkerarbetarna stadgade:..."

Ändamålsinriktad tolkning

- (AD 1937 nr 131; finns det någon ordning i vilken arbetare ska återtas efter uppsägning?) "Karlsson och Söderholm hava därjämte ägt företrädesrätt till arbete i brädgården framför övriga fasta arbetare med kortare anställningstid vilka sysselsatts därstädes från och med den 2 augusti."

Uppgift

- Modellen är fastlagd – men tillämpas den idag?
- Har det skett en förskjutning i tillämpningen på så sätt att devisen har frångåtts
- Studium av 4 årgångar

Metod

- Genomgång av samtliga domar åren 2009-2012
- Analys i vad mån AD – utifrån vad som har angivits i domen – funnit ordalagen bestämmande
- Ingen analys av själva ordalagen
- En ansats att ange vilka andra tolkningsfaktorer som haft betydelse eller som har nämnts

Dom 2012	Gällande	Tvisteråga	Utgång	Ordsörens bestämnings	Ohärskespekter
4	Avvikelse ATL	Utgör ATL en del av KA	Nej	Ja	Tillkomsten samt tillämpningen berörd
6	Avvikelse OKA	Har återanställda arbetsdagars rätt till personligt tillägg	Nej	Nej	Avdelningen omvandlades till beredningsenhet
9	Höjning av arbetslöshetsersättning	Förblir ett KA längre arbetsled med oförändrad lön genom enskilda överenskommelser	Nej	Nej	Avdelningsmässiga skäl betydande samt ändamålsåskä
16	Löneillägg	A Måste trafikken vara just upphandlad av SL för att löneillägg ska utgå B Utgör service- och flexlinjer linjetrafik	Nej Ja	Ja Ja	Tidigare dom Ordalagen kopplade till definition i lag
24	Anställningsform	Föreliga förutsättningar för programansättning?	Nej	Ja	Kombinerat med syftsanalys
29	Övertidsersättning	Är det möjligt att överenskomma att övertidsersättning inte ska utgå för FAD	Ja	Nej	Ändamålsåskä
49	Loss of license	Har pilot rätt till löpande trygghetsersättning trots lagligt grundat avskedande	Ja	Ja	Redovisning av avskedande

Utslutna 2012: 10 (giltighet av kollektivavtal), 31 (fråga om beräkning av stadsråd för KA-brött), 41 (rätt till högre systemåterställningsgrad; lag/KA)
Utslutna 2011: 15 (välgående skäl), 27 (fråga om avtalsutvärdering), 28 (fråga om KA gavs behörighet till AD), 37 (giltighet av kollektivavtal), 49 (förhandlingskravet), 55 (gemensam tolkning), 62 (bedömning av om rater tillämpas)
Utslutna 2010: 28 (enskild rätt till pension till följd av KA), 35 (semesterlag och KA), 62 (avtalslag AB), 73 (semesteröverskridande ersättning lag/KA), 87 (tolkning av KA mot PUL), 94 (TurAS)
Utslutna 2009: 4 (välgående skäl avtalslag), 10 (inhyring; enighet om tolkning), 39 (giltighet av kollektivavtal),

Boxteorin

- Ordalagen har i praktisk mening alltid stor betydelse för tolkningen – skriftlighetskravet och den omfattande verkan av ett kollektivavtal
- En tolkning tar alltid – utöver ordalagen – sin utgångspunkt i någonting.
- Ordalagen **bör** beroende på situationen i större eller mindre utsträckning vägas av mot syfte och ändamål
- De typsituationer då ett kollektivavtal (idag) träffas är så olikartade att man måste börja med en kategorisering
- Det finns några ”boxar”

Dom 2012	Gällande	Tvistefråga	Utgång	Ordalagen bestämmande	Oklarhetsaspekter	
4	Avvikelse ATL	Utgör ATL en del av KA	Nej	Ja	Tillkomsten samt tillämpningen berörd	1
8	Avvikelse CKA	Har återanställda at betstagare rätt till personligt tillägg	Nej	Nej	Avvissituationen omvandlades till beväböreregler	4
9	Höjning av arbetsmätt	Förbjuder ett KA längre arbetstid med oförändrad lön genom enskilda överenskommelser	Nej	Nej	Avvissystematiska skäl	4
18	Löneförlägg	A. Måste trafikern vara just upphandlad av SL för att löneförlägg ska utgå B. Utgör service- och flexitjänster inlytrafik	Nej	Ja	Beflyddande samt ändamålsskäl Tidigare dom	4
24	Anställningsform	Föreligger förutsättningar för programanslutning?	Ja	Ja	Ordalagen kopplade till definition i lag	4
29	Övertidsersättning	Är det möjligt att överenskomma att övertidsersättning inte ska utgå för FAD	Nej	Nej	Kombinerat med syftesanalys Ändamålsskäl	1
49	Loss of license	Har pilot rätt till löpande trygghetsersättning trots lagligt grundat avskedande	Ja	Ja	Redovisning av avfallstillämpning; ojämbalans	3
			Ja	Ja	Redovisning av avfallstillämpning; ojämbalans	4

Utanför boxen

- Generella avvägningsnormer (vägande skäl, i huvudsak jämförbara arbetsuppgifter)
- Fristående lokala kollektivavtal
- Annat

Kategori 1

- Fall som på ett påtagligt sätt berör en i arbetsrättslig lag fastslagen rättighet eller princip
  - Utrymmet att beakta annat än ordalagen snävt – om skulle innebära en inskränkning av lagregelns verkan
  - De pedagogiska skälen; tillämpare måste kunna av ordalagen kunna sluta sig till vilket avsteg KA innebär
  - Rättssäkerhetsaspekter; lagen har slagit fast vilka rättigheter som ska gälla och en mer påtaglig försämring av rättigheter bör tydligt framgå
  - Samverkansaspekter (ATL och tillsyn genom AMV)

Kategori 2

- Fall som på ett påtagligt sätt berör arbetsgivarens företagsledningsrätt (och arbetsledningsrätt)
  - Utrymmet att beakta annat än ordalagen snävt – om skulle innebära en inskränkning av arbetsgivarens rättigheter
  - I anslutning till principerna om avtalsavsikt (AD 1986 nr 56, 1987 nr 36, 2008 nr 3)
  - Decemberkompromissen

Kategori 3

- Fall som berör lönefrågor
  - Utrymmet att beakta ändamålsskäl betydande
  - Rudimentär individuell reglering (förr)
  - Avser en av huvudprestationerna i anställningen som av kontraktuella skäl måste vara reglerade
  - Till motverkande av oreglerade intressefrågor
  - = strävan mot fullständig reglering

Kategori 4

- Fall som berör det fria området i övrigt
  - Finns underboxar
  - Utrymmet att beakta ändamålsskäl betydande
  - Den sanna partsviljan ligger syftet nära – närmare än "att hådra ordalydelsen"

Typsituationerna

Lagstiftning berörd

§ 32 berörd

Löner

Fria området

Dom	Gällande	Twistefråga	Utgång	Ordalagen bestämmande	Oklarhetsaspekter
Kategori 1					
2012:4	Avvikelse ATL	Utgör ATL en del av KA	Nej	Ja	Tillkomsten och tillämpningen berörd
2012:24	Anställningsform	Föreligger förutsättningar för programanställning?	Nej	Ja	Kombinerat med syftesanalys
2011:10	Anställningsskydd	Är 39 § LAS tillämplig	Nej	Ja	Lagreglering avgörande
2010:96	Övertid	Kunde arbetstiden variera under året genom uttag av övertid	Nej	Ja (närmast entydig)	
2009:5	Arbetstid	a. ATL del av KA	Nej (AD 2001 nr 78)	Ja	Kombinerat med ändamålsskäl
Kategori 2					
2011:58	Arbetstid lärare	Finns det en begränsning av undervisningstid	Nej	Ja (det står inte så)	Partsgemensamma skrifter inte avgörande
2011:88	Övertalighet	Har bolaget brutit mot (detaljerad) överenskomst om hur övertalighet ska hanteras (a-c)	Nej	Nej	Ändamålsskäl
2010:2	Delade arbetspass	Förbjuder ett kollektivavtal delade arbetspass under en arbetsdag	Nej	Ja (ingen förbud framgår)	Beaktades förhandlingsregler och ändamålsskäl
2009:3	Lönerevisionsunderlag.	a. Rätt att förhandla för oorganiserade	Nej	Ja (det stod inte så)	Ingen redovisning av annat
2009:3	Lönerevisionsunderlag	b. Rätt att ta del av uppgifter	Nej	Ingen avtalstext	Tidigare dom
2009:5	Arbetstid	b. Förhandlingsplikt	Nej	Ja	Kombinerat med förhandlingsaspekter och ändamålsskäl
2009:33	Provanställning	Förhandlingskyldighet	Ja	Båda parter stöd	Ändamålsskäl
2009:36	Alkoholkontroll	Alkoholköp i strid mot KA	Nej	Ja (ingen reglering om exklusivitet)	Ändamålsskäl

Dom	Gällande	Tvistefråga	Utgång	Ordalagen bestämmande	Okklarhetsaspekter
Kategori 3					
2012:29	Övertidsersättning	Är det möjligt att överenskomma att övertidsersättning inte ska utgå för FAD	Ja	Nej	Ändamålsskäl 3
2011:43	Löneutrymme	Ska belopp för alla anställda tillföras pott (inte endast vissa grupper)	Ja	Ja	Andra avtal, praxis, uttalanden under tvisterförhandlingar beaktade 3
2011:55	Lokalt KA	Har tillägg kommit att bli fast lön	Nej	Ja (ingen tydlig omvandling)	Ändring av tidigare förhållanden inte visad 3
2011:60	Pension	Finns pensionsrätt före 65 år enligt tidigare statliga normer	Nej	Båda parter stöd, men starkare för arbetsgivar sidan	Avtalssystematik och ändamålsskäl beaktade 3
2011:82	Ackord	Kan ackord träffas med enskilda individer	Ja	Ja (ingen förbud)	Praxis och avtalssystematik redovisad 3
2010:6	Löneskydd	A Krävs lokal överenskommelse för att byta löneform	Nej	Nej	Praxis, ordalag och avtalssystematik redovisade i samlad bedömning 3
2010:6	Löneskydd	B Måste lönesumman vara oförändrad vid byte av lönesystem	Nej	Ja (det står inte)	AD praxis och ändamålsskäl beaktades. 3
2010:69	Gränsdragning	A Har arbete vid bilvårdsanläggning omfattats av LO-KA	Nej/Ja	Nej	AD praxis 3
2010:69	Gränsdragning	B Ska beredskap ersättas som övertid	Ja	Nej	Ändamålsskäl 3
2009:17	Semesterlön	Ska semesterlönen höjas för ledighet efter ikraftträdandet (eller krävs intjänande)	Ja	Ja (entydlig)	Avtalshistorik och ändamålsskäl redovisade 3
2009:35	Personligt lönetillägg	Vid byte av arbetsuppgift	Nej	Båda parter stöd	Ändamålsskäl 3
2009:54	Bemanningsavtal	Jämförbar grupp alltid hos kundföretag	Ja	Ja	Ändamålsskäl, neutralitet 3
2009:94	Bemanningsavtal	Ingår lärlingar i samma grupp som yrkesarbetare	Nej	?	Tidigare dom (ovan) 3

Dom	Gällande	Twistefråga	Utgång	Ordalagen bestämmande	Oklarhetsaspekter
Kategori 4					
2012:8	Avvikelse CKA	Har återanställda arbetstagare rätt till personligt tillägg	Nej	Nej	Avtalsituationen omvändades till bevisbörderegeln
2012:9	Höjning av arbetstidsmålet	Förbjuder ett KA längre arbetstid med oförändrad lön genom enskilda överenskommelser	Nej	Nej	Avtalssystematiska skäl betydande samt ändamålsskäl
2012:18	Lönstillägg	A Måste trafiken vara just upphandlad av SL för att lönetillägg ska utgå	Nej	Ja	Tidigare dom
2012:18		B Utgör service- och flexlinjer linjetrafik	Ja	Ja	Ordalagen kopplade till definition i lag
2012:49	Loss of license	Har pilot rätt till löpande trygghetsersättning trots lagligt grundat avskedande	Ja	Ja	Redovisning av avtalsstillämpning; ej partsavsikt
2011:3	Förlängd uppsägningsstid	Tillämplig vid övergång av verksamhet ("företaget")	Nej	Ja	Avtalshistorik, jämförelse annat avtal, TRR-tillämpning, tvingande lag redovisades
2011:4	Förhandlingsordning	Ska Cf genomföras i tvister enligt 35 § MBL	Ja	Nej	Ändamålsskäl uppställda som bevisbörderegeln. Andra avtal berörda. "Vedertaget".
2011:40	Ledig dag	Har arbetstiden kontinuerligt varit förlagd måndag-fredag	Ja	Ja	Syfte, historik ändrade inte slutsatsen
2011:61	Permission	Gäller rätten till permission då nationaldagen infaller under helg även tväskift	Ja	Ja	Förhandlingsregler beaktade
2010:1	Facklig ledighet	Avser en överenskommelse en rätt att vara ledig på heltid	Nej	Ja	Nej
2010:16	Ledighet	Måste en kombinerad ledighet omfatta minst 86 timmar.	Ja	Mest till arbetsförmån	Ändamålsskäl och avtalssystematik avgörande
2010:16		Kan den kombinerade ledigheten förläggas som en kombinerad ledighet	Ja	Nej	Ändamålsskäl och avtalssystematik avgörande
2010:54	Skift	Kan kontinuerligt treskift förläggas på helgdag	Nej	Ja	Föregåtts av överväganden om andra avtal och parts agerande
2010:84	Lönefrysning	Harde ett företag höjt löner på sådant sätt att en överenskommen lönefrysning inte skulle ha effekt	Ja	Ja (närmast entydig)	
2009:25	Semesterrätt	Rätt till fler än 25 dagar vid inträde i visst KA från visst annat KA	Nej	Nej	Avtalssystematik; trots ordalag
2009:26	Förlagsavtal	Nyhet eller väsentligt värde	Nej	?	Ändamålsskäl

Kommentarer

- AD uttalar oftast inte vad som i det föregående uttalats beträffande Kategori 1 och 2, men det rör sig om en relativt entydig tillämpning
- AD ser inte på avsteg från centrala KA på samma sätt som avsteg från lag (ett undantag)
- AD börjar normalt inte domarna med att ange att någon har bevisbördan. Vore det mer renhårigt (jfr förhandlingsreglerna)

Kommentarer

- AD har en procedur som synes syfta till att utröna om parterna verkligen haft en gemensam uppfattning – är det vad parterna åsyftat med sin argumentation?
- Tydliga ändamålsskäl i ett fall – beträffande en förhandlingsordning
- Kreativa principer – gagnlösa om inte europarättsligt stöd?